

I.В. ЖУРАКОВСЬКА

(Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна)

Відображення складових інтелектуального капіталу у звітності підприємств України

В статті проаналізовано розкриття інформації про складові інтелектуального капіталу у звітності вітчизняних та зарубіжних підприємств. Мета дослідження - виявити показники, які в тій чи іншій мірі розкривають інтелектуальний капітал. Як свідчать результатами дослідження, більше 50 % інформації про інтелектуальний капітал узагальнюється та розкривається у вітчизняній звітності, яка не оприлюднюється, а саме в статистичних формах. Таким чином практика розкриття інформації про складові інтелектуального капіталу в Україні є, хоча термін «інтелектуальний капітал» не використовується. Людський капітал представлено в статистичній звітності більшості підприємств, організаційний капітал в статистичній звітності підприємств, які здійснюють діяльність у сфері вищої освіти, охорони здоров'я, проводять дослідження і розробки, ринковий капітал – представлено тільки в частині придбаних об'єктів. Узагальнено основні завдання звітності про інтелектуальний капітал, соціально-економічні аспекти його розкриття та оприлюднення підприємствами України. На думку автора, на практиці розкриття показників інтелектуального капіталу у звітності підприємств можна досягти шляхом: перегляду вимог до приміток; визначення кола господарюючих суб'єктів, які повинні розкривати всю структуру інтелектуального капіталу; оприлюднення всіма господарюючими суб'єктами показників, що мають соціальне значення.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, людський капітал, ринковий капітал, організаційний капітал, фінансова звітність, статистична звітність.

I.В. ЖУРАКОВСКАЯ

(Луцкий национальный технический университет, г. Луцк, Украина)

Отображение составляющих интеллектуального капитала в отчетности предприятий Украины

В статье проанализированы особенности раскрытия информации о составляющих интеллектуального капитала в отчетности отечественных и зарубежных предприятий. Цель исследования - выявить показатели, которые в той или иной мере раскрывают интеллектуальный капитал. Как свидетельствуют результаты исследования, более 50 % информации об интеллектуальном капитале обобщается и раскрывается в отечественной отчетности, которая не обнародуется, а именно в статистических формах. Таким образом, практика раскрытия информации о составляющих интеллектуального капитала в Украине есть, хотя термин «интеллектуальный капитал» не используется. Человеческий капитал представлен в статистической отчетности большинства предприятий, организационный капитал - в статистической отчетности предприятий, которые осуществляют деятельность в сфере высшего образования, здравоохранения, проводят исследования и разработки, рыночный капитал представлен только в части приобретенных объектов. Обобщены основные задачи отчетности об интеллектуальном капитале, социально-экономические аспекты его раскрытия и обнародования предприятиями Украины. По мнению автора, на практике раскрытия показателей интеллектуального капитала в отчетности предприятий можно достичь путем: пересмотра требований к примечаниям к финансовой отчетности; определением круга субъектов, которые должны раскрывать структуру интеллектуального капитала; обнародования всеми хозяйствующими субъектами показателей, имеющих социальное значение.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, человеческий капитал, рыночный капитал, организационный капитал, финансовая отчетность, статистическая отчетность.

Disclosure of Intellectual Capital Components in Business Reporting in Ukraine

The article covers the analysis of the specifics of intellectual capital components disclosure in domestic and foreign businesses reporting. The objective of the study is the identification of indicators that, to a certain extent, disclose intellectual capital. According to the results of the analysis, more than 50 % of intellectual capital data are generalized and disclosed in the national accounts, without being promulgated, particularly in statistical forms. Thus, the practice of disclosure of intellectual capital components is available in Ukraine, though the term 'intellectual capital' is not used. Human capital is presented in most companies statistical reporting while the organizational capital can be found in statistical reporting of companies operating in higher education, health care, research and development areas of activity; the capital market is only represented by the objects purchased. The main problems of intellectual capital reporting, social and economic aspects of its disclosure and publication by Ukrainian enterprises have been defined. According to the author, in practice, disclosure of intellectual capital indicators in business reporting can be achieved through review of requirements to financial statements notes, defining the range of subjects that are to disclose the intellectual capital structure and promulgation of socially important results by all business entities.

Keywords: *intellectual capital, human capital, market capital, organizational capital, financial statements, statistical reports.*

Постановка проблеми. Економічні дослідження в багатьох країнах підтверджують перехід до економіки знань, основним ресурсом якої є не лише інформація і знання, а їх інноваційний характер. Жодна країна не може стояти осторонь цього процесу, адже глобалізаційні процеси сприяють поширенню загальносвітових тенденцій використання нематеріальних ресурсів в діяльності підприємств.

В Україні проведено чимало досліджень теоретичного характеру щодо відображення активів з нематеріальною природою в обліку і звітності, проте до практичних впроваджень справа так і не дійшла, на відміну від деяких зарубіжних країн. Більшість інформації про нематеріальні ресурси за кордоном розкривається в двох основних джерелах: в офіційній фінансовій звітності (незначна частина) та у примітках в якості добровільного додаткового представлення або спеціальному звіті про інтелектуальний капітал. Хоча офіційно в звітності українських підприємств розділ «інтелектуальний капітал» відсутній, багато показників, що розкриваються в ній, в сукупності можуть характеризувати інтелектуальний капітал підприємства.

Уряди багатьох країн затвердили використання Міжнародних стандартів фінансової звітності, положення яких щодо нематеріальних ресурсів обмежують їх офіційне визнання в звітності. Тому, незважаючи на багаторічну полеміку економістів, як і раніше фінансова звітність не відображає реальних масштабів інвестицій в нематеріальні активи в сучасній економіці. Відтак сьогодні світова спільнота прикладає зусилля для того, щоб краще зрозуміти реальні рушійні сили економічного зростання. Казначейство, Управління національної статистики та Департамент бізнесу Великобританії, Бюро економічного аналізу США і ряд інших організацій розширюють показники національного статистичного

аналізу нематеріальних активів, щоб краще зрозуміти внесок нематеріальних інвестицій в інновації, конкурентоспроможність, економічне зростання і продуктивність. За їх розрахунками, інтелектуальний капітал складає більше половини ринкової вартості успішних підприємств. У випадку таких компаній, як Google і Microsoft, цей показник досягає 90 % [15]. Експерти сходяться на думці, що інтелектуальний капітал є рушієм зростання економіки знань. Вимірювання, управління та публікація інформації про нього стає так само важливою, як публікація фінансових звітів, що вимагає і від українських законотворців звернути більше уваги на адаптацію звітності до вимог користувачів з однієї сторони та оприлюднення соціально важливих складових інтелектуального капіталу з іншої.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на численні дослідження зарубіжних науковців А. Брукінга, Л. Едвінссона, М. Мелуна, С. Стенфілда, С. Хонері, Р. Каплана, А. Козирева, Б. Лева, Т. Стюарта, К. Свейбі та інших, як за кордоном, так і в Україні тривають дискусії щодо формату звітності про інтелектуальний капітал та шляхів її уніфікації. Немає єдиного підходу і щодо обов'язковості його розкриття, методів оприлюднення інформації в рамках чинного законодавства. Пропозиції щодо структури звіту про інтелектуальний капітал в Україні наведено в працях С.Ф. Легенчука, Н.Є. Рак, І.В. Капля, О.Н. Коркушко та інших.

Для впровадження звітування про інтелектуальний капітал необхідно визначити склад показників, обґрунтувати їх соціальне значення, а також вивчити зарубіжний досвід у цій сфері. Зазначене і визначає мету нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Небагато компаній систематично підводять підсумки їх інтелектуального капіталу і обчислюють ефективність використання знань. В дослідженнях

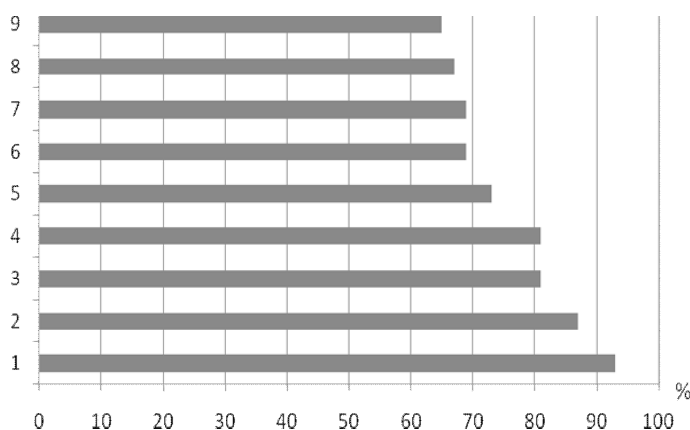
Бухгалтерський облік

Дж. Моурітсена, М. Буха і Б. Марра [13] систематизовано цілі, яких намагаються досягти підприємства, що розкривають інформацію про інтелектуальний капітал (рис. 1). Вони зазначають, що така звітність краще розкриває зв'язок між стратегією та результатами діяльності.

Як видно з рис. 1, позиції 3 і 4 можна вважати соціально спрямованістю інтелектуального капіталу, решта презентують можливості економічного зростання компанії.

Результатів комплексного дослідження інтелектуального капіталу підприємств України немає, так як ми маємо розрізнені показники, які необхідно узагальнювати з різних звітів. В Європі до цього питання підходять більш суттєво, наслідком

чого є розробка рекомендацій Європейської комісії [14] як представляти і оцінювати інтелектуальний капітал у звітності, як заохочувати компанії повідомляти про дослідження і розробки. Є окремі праці щодо аналізу звітності про інтелектуальний капітал у Єгипті [18], Малайзії [12], Австралії [16], Великобританії [15] і т.д. Більшість з них датуються періодом після 2005 року, вказуючи на важливість дослідження в XXI столітті. Практичне застосування поняття «інтелектуальний капітал» представлено в інтернет-ресурсах, зокрема доступні звіти банків і корпорацій, які виявили зацікавленість в цьому об'єкті і відображають його у своїй звітності. Наприклад, Австрійський національний банк [1] Австрійська академія наук [2] і та інші.

1. Щоб показати, що людські ресурси є найбільш важливим активом
2. Щоб показати, що організація є інноваційною
3. Для залучення нових співробітників
4. Щоб показати, що знання є найважливішим активом
5. Щоб показати, що організація є гнучкою
6. Щоб ознайомити з продукцією або послугами компанії
7. На додаток до фінансової звітності
8. Показати переваги по відношенню до своїх конкурентів
9. Для залучення нових і утримання існуючих клієнтів

Джерело: Складено за [13]

Рис. 1. Основні цілі розкриття інформації про інтелектуальний капітал

Існує багато методів вимірювання та обліку інтелектуального капіталу, які були розроблені спеціально для цілей внутрішнього управління, однак адаптація їх на підприємствах і організаціях в світі йде повільно. Такий підхід може спрямувати діяльність підприємств на користь традиційного, а не наукоємного бізнесу. На нашу думку, основною причиною цього є те, що інтелектуальний капітал – це сукупність об'єктів, створених на окремо взятому підприємстві, компанії, тобто мовою МСФЗ, він належить до «внутрішньогенерованих», що і зумовлює певні особливості обліку і звітності. Існує чітко окреслений об'єкт з визначеною структурою, який впливає на вартість підприємства, але не відображається в обліковій системі через складність ідентифікації та оцінки. Варіативність підходів до вимірювання можна пояснити різними цілями оцінки. К.Е. Свейбі аналізуючи наявні інструментарії оцінки інтелектуального капіталу ще в 2010 році писав: «Основною проблемою вимірювальних систем є те, що неможливо виміряти соціальні явища з науковою точністю. Всі вимірювальні системи, у тому числі традиційний бухгалтерський облік, покладаються на офіційні вимірники, такі як долари, євро, та інші, які далекі від реальних подій або дій, які викликали це

явище. Це створює основні невідповідності між очікуванням менеджерів, обіцянками розробників методу, і що ці системи можуть насправді досягти, і робить всі ці системи дуже крихкими і відкритими для маніпуляцій. Таким чином, перше питання для будь-якого процесу вимірювання: яка мета нашої оцінки і для кого?»[17].

Зважаючи на переважання зарубіжних досліджень інтелектуального капіталу і наявності практичного впровадження його відображення, нами проаналізовано основні складові інтелектуального капіталу за кордоном (табл. 1).

В табл. 1 представлено показники (розділи) основних моделей звітів про інтелектуальний капітал, які, на думку розробників, становлять особливий інтерес. Аналіз праць [11-19] показує, що в основному структура звітів про інтелектуальний капітал передбачає розкриття трьох складових:

- людський капітал;
- зовнішній капітал (клієнти, партнери, бренд (ще називають ринковий капітал);
- внутрішній капітал (корпоративна культура, технології (інтелектуальна власність) і т.д., інші назва - структурний капітал).

Розділи основних моделей звітності про інтелектуальний капітал

ARC (Koch, Schneider Leitner)	Людський капітал	Реляційний капітал		Структурний капітал			
Skandia Navigator (Edvinsson, Malone)	Людський капітал	Споживчий капітал і		Структурний капітал			
Intangible Asset Monitor (Sveiby)	Людський капітал	Зовнішня структура		Внутрішня структура			
Calculated Intangible Value (Stewart)	Людський капітал	Споживчий капітал		Структурний капітал			
Intellectual Capital Audit (Brooking)	Людський капітал	Ринкові активи		Інфраструктурні активи	Активи інтелектуальної власності		
German Wissensbilanz-Model (« ARC)	Людський капітал	Реляційний капітал		Структурний капітал			
German Draft Accounting Model	Людський капітал	Споживчий капітал	Постачальницький капітал	Процесний капітал	Інноваційний капітал	Капітал місцезнаходження	Інвестиційний капітал

Джерело: Складено за [19]

В кожному конкретному випадку звітність закордонних підприємств про інтелектуальний капітал адаптована за обсягом й розміром для чіткої та конкретної мети відповідно до очікувань і вимог користувачів. Соціальні показники звітності розкриваються в розділі щодо людського капіталу, як частини інтелектуального. В дослідженнях Т.В. Давидюк [3] систематизовано основні показники людського капіталу. Аналізуючи їх можна побачити

часткову відповідність вітчизняним формам звітності: Звіт з праці (форма 1-ПВ (квартальна)) та Звіт про кількість працівників, їхній якісний склад та професійне навчання (форма 6-ПВ), затверджені наказом Державної служби статистики від 07.08.2013 року № 239. Узагальнені показники вітчизняного аналогу «звіту про людський капітал» наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Аналіз інформаційного наповнення звітів 1-ПВ та 6-ПВ щодо показників людського капіталу

№ з/п	Показник форм 1-ПВ та 6-ПВ	Показники Звіту про інтелектуальний капітал (в частині людського капіталу) зарубіжних підприємств	Розкриття показників людського капіталу у вітчизняній звітності
1	Середньооблікова кількість штатних працівників	Кількість співробітників	Наявний показник
2	Прийнято працівників, вибуло працівників	Плинність кадрів	Наявний показник
3	Фонд робочого часу: відпрацьований час, невідпрацьований час	Відсутність через хворобу	Наявний показник
4	Фонд оплати праці	Середня заробітна плата	Наявний показник
5	Кількість працюючих за віком і статтю	Розподіл по статі, розподіл за віком	Наявний показник
6	Кількість працівників, які мають вищу освіту за освітніми рівнями, мають науковий ступінь, винахідники і раціоналізатори	Освіта і стаж	Наявний показник
7	Навчено новим професіям, крім того, навчались за кордоном, підвищили кваліфікацію	Додаткове навчання	Наявний показник
8	Укладення колективних договорів, робочі місця з незадовільними умовами праці, працюючі пенсіонери	В переглянутих звітах показники відсутні	—
9	Відсутні якісні показники використання людських ресурсів	Оцінка управління, здатність співпрацювати, задоволення працівників, добробут працівників, оцінка менеджментом соціальних звітів, розподіл управління, індекс управління, індекс повноважень, індекс мотивації	—
10	Відсутні кількісні показники по витратах на людський капітал	Витрати на навчання одного співробітника, Час на навчання одного працівника, Частка витрат на персонал в загальних витратах. Додана вартість на одного співробітника	—

Джерело: Складено за [8]

Бухгалтерський облік

Однією з найсуттєвіших частин інтелектуального капіталу, яка приймає активну участь в господарському процесі, є внутрішній (структурний) капітал. Сутність цієї складової пов'язана із інноваційною діяльністю в сфері технологій виробництва, управління, інтелектуальною власністю та ін. Розкриття внутрішнього (організаційного) капіталу у вітчизняній звітності вивчено нами в попередніх дослідженнях [2]. Складові внутрішнього (структурного) капіталу зарубіжних звітів наведено в табл. 3.

Показники таблиці 3 теж можна співставити з статистичними формами: Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства (форма № 1-інновація (річна)), затверджена Наказом Державної служби статистики України від 20.11.2012 р. № 471 та Звіт про виконання наукових та науково-технічних робіт (форма № 3-наука (річна)), затверджений Наказом Державної служби статистики України від 20.11.2012 р. № 471. Перелік показників, що розкривають внутрішню складову інтелектуального капіталу у вітчизняній звітності, наведено в таблиці 4.

Таблиця 3

Складові внутрішнього (структурного) капіталу зарубіжних звітів

№ з/п	Складова	Приклад показників
1	Інтелектуальна власність	Патенти, товарні знаки, авторське право
2	Корпоративна культура	Бачення, місія, кодекс поведінки, норми і правила, принципи роботи, Кодекс етики, цінні, цінності, стратегічні напрями, девіз
3	Філософія управління	Захист навколишнього середовища, корпоративна відповідальність, соціальні інвестиції
4	Управління технологічним процесом	Перевірка контролю якості / процесу, атестація, дистриб'юторської мережі, організаційна структура, технологічний і виробничий процес, внутрішній контроль, управління ризиками, управління капіталом, корпоративне управління, бізнес-моделі, процедури безпеки
5	Інформація та мережевих систем	Комп'ютерні мережі, бази даних, програмне/ апаратне забезпечення, ІТ – системи / програма
6	Дослідження та розробка	Політика в області досліджень і розробок, витрати на дослідження і розробки, результати розробок, план досліджень і розробок, R & D інфраструктури

Джерело: Складено за [12]

Таблиця 4

Аналіз інформаційного наповнення звітів 1-інновація (річна) та 3-наука (річна) щодо показників організаційного капіталу

№ з/п	Показники звітів № 1-інновація (річна), № 3-наука (річна)	Показники Звіту про інтелектуальний капітал зарубіжних підприємств	Розкриття показників організаційного капіталу у вітчизняній звітності
1	Загальний обсяг наукових досліджень і розробок в розрізі основних напрямків, придбання науково-дослідних робіт	Дослідження та розробка	Найвищий показник
2	Кількість придбаних (переданих) нових технологій за видами: права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей; результати досліджень і розробок; ноу-хау, угоди на придбання (передачу) технологій	Інтелектуальна власність	Найвищий показник
3	Місія, принципи роботи, стратегічні напрями, девіз	Корпоративна культура	Відображається на добровільній основі на сайтах компаній
4	Захист навколишнього середовища, соціальна орієнтація діяльності. Наприклад ПАТ «Оболонь» - корпоративна відповідальність: http://www.obolon.ua/ukr/corporate-responsibility/social-reporting/	Філософія управління	Відображається на добровільній основі на сайтах компаній
5	Перевірка контролю якості/ процесу, атестація, дистриб'юторської мережі, організаційна структура, технологічний і виробничий процес, внутрішній контроль, управління ризиками, управління капіталом, корпоративне управління, бізнес-моделі, процедури безпеки	Управління технологічним процесом	Відображається на добровільній основі на сайтах компаній
6	Комп'ютерні мережі, бази даних, програмне/ апаратне забезпечення, ІТ - системи/ програма	Інформація та мережевих систем	Відображається на добровільній основі на сайтах компаній

Джерело: Складено за [7]

На прикладі людського і організаційного капіталу можна зробити висновок, що показники інтелектуального капіталу в практиці української звітності не систематизовані, у зв'язку з чим дуже важко провести його комплексну оцінку. З даних таблиці 4 видно, що ми розкриваємо багато інформації, однак відсутня системність в цьому процесі. Проаналізовані зміни внесені в статистичні спостереження у 2012 та 2013 роках, тобто процес вдосконалення йде, однак і досі категорія «інтелектуальний капітал» не знайшла свого відображення. Не визнається наявність інтелектуального капіталу і на рівні підприємств.

Єдина складова, яка знаходиться поза статистичними спостереженнями – це ринковий капітал.

Сьогодні в Україні відсутня методика узагальнення даних про інтелектуальний капітал та будь-які заохочення з цього приводу з боку контролюючих органів. Проте, наявна зацікавленість окремими складовими, які знаходять відображення у статистичній звітності, що ігнорує соціально-економічне значення інтелектуального капіталу. Адже ці показники потрібні не лише державним органам та службі статистики, а й іншим зацікавленим користувачам. Кожен працівник хоче знати про плінність кадрів, витрати на навчання, середню заробітну плату і т.д., а ця інформація ніяким чином не оприлюднюється. Підприємства залучаючи до роботи нових партнерів також зацікавлені в отриманні інформації про організаційний капітал.

За кордоном спостерігається практика, коли кожне підприємство розробляє показники і методи оцінки інтелектуального капіталу індивідуально, в іншому випадку не існувало б стільки моделей звітності. Одних цікавлять показники, які стосуються частки ринку, якості продукції та послуг, інших плінність кадрів та їх освіта, отримані знання. В одних звітах наводяться абсолютні показники, в інших – відносні, порашовані за власною методикою, але всі вони є складовою управлінської звітності та управлінського обліку підприємства, результати якого підлягають офіційному оприлюдненню за рішенням керівництва підприємства чи компанії. Україна може піти іншим шляхом, адже основна частина показників відображається в статистичній звітності, невідповідності лише щодо обсягів розкриття кожної складової інтелектуального капіталу та переліку суб'єктів господарювання, які це здійснюють.

Вважаємо, що кожен господарюючий суб'єкт повинен мати можливість самостійно обирати методи оцінки інтелектуального капіталу для відображення його в управлінському обліку і подальшого оприлюднення у звітності. Інтелектуальний капітал зачіпає ще одну мало досліджену сферу обліку – соціальну спрямованість, або як часто зазначається в сучасних дослідженнях «соціальний облік». Настільки часто згадування, – стверджують М.Р. Метьюс та М.Х.Б. Перера, – говорить про зростання його значущості в майбутньому як області

бухгалтерського обліку, яка постійно розширюється, охоплюючи нові невивчені проблеми, від розвитку альтернативних напрямів до форм звітності про економічний і соціальний стан суспільства [6, с. 623]. Оцінка людського капіталу впливає на соціальні показники, тому вона має неабияке значення.

Результати дослідження Б. Лева [11] показують, що є істотні відмінності в тому, як інформація про інтелектуальний капітал опублікована в різних країнах. Тим не менш є серйозний недолік представлення інформації:

- відсутність гармонізації (порівнянність) серед фірм, промислових підприємств, або за різні роки;
- відсутність методики управлінського обліку складових інтелектуального капіталу (вона є, але також відрізняється в кожного підприємства).

В названих напрямках має проходити вдосконалення звітності про інтелектуальний капітал і в Україні. Майбутні дослідження повинні враховувати, що вигоди від розкриття мають переважувати витрати, тому складні методи розрахунку та оцінки не знайдуть широкого впровадження. Очевидно, що для управлінського контролю та оцінки ефективності повинна бути розроблена збалансована система показників.

Висновки. Якщо розглядати мету розкриття інтелектуального капіталу в звітності, то вона, на нашу думку, реалізується в наступних напрямках:

- для власників: можливість використання звіту про інтелектуальний капітал для вимірювання ефективності корпоративної стратегії;
- для інвесторів і кредиторів: оцінка вартості підприємства і підґрунтя для стійкого росту у майбутньому;
- для покупців: щоб зрозуміти, чи має підприємство сильні позиції на ринку;
- для потенційних співробітників: обґрунтування вибору правильного місця роботи, де вони можуть сподіватися зробити кар'єру;
- для банків: більш точна оцінка ризику кредитування;
- і нарешті, для суспільства в цілому: поєднання зазначених вище переваг призведе до більш ефективного використання капіталу.

В Україні єдиним користувачем показників про інтелектуальний капітал була і залишається держава, що обмежує потреби інших зацікавлених сторін та зменшує соціальну функцію інтелектуального капіталу.

Можна сформулювати наступні шляхи представлення звітності про інтелектуальний капітал в Україні:

- перегляд статистичних спостережень, узагальнення окремих показників для характеристики інтелектуального капіталу і виділення таких, що не становлять комерційної таємниці та повинні оприлюднюватись;

Бухгалтерський облік

– для підприємств, які зобов'язані оприлюднювати фінансову звітність, доцільно передбачити окремих розділ приміток з розкриттям інтелектуального капіталу;

– продовжити дослідження щодо розробки принципів і процедур заохочення підприємств та організацій першочергово розкривати в звітності показники інтелектуального капіталу, які мають соціальне значення. В цьому випадку за основу можна прийняти рекомендації ЄС;

– розробити модель звітності та принципи оцінки складових інтелектуального капіталу для відображення в звітності;

– визначити перелік суб'єктів господарювання, які зобов'язані розкривати таку інформацію (окрім, тих що оприлюднюють фінансову звітність, наприклад: навчальні заклади, науково-дослідні установи, підприємства ІТ сфери і т.д.).

Таким чином, численні переваги звіту про інтелектуальний капітал є безцінним інструментом для отримання інформації про ефективність діяльності підприємства. Практика використання таких звітів за кордоном показує, що інвестори та зацікавлені сторони потребують інформації про всі активи і виробничі ресурси компанії, тому традиційна бухгалтерська звітність повинна бути доповнена інформацією про нематеріальні фактори виробництва.

Продовження досліджень в даній сфері дозволить на підставі існуючої системи звітності проводити аналіз інноваційного потенціалу підприємств, ефективності використання інтелектуального капіталу. Однак для реалізації соціальної функції окресленого об'єкта, доцільно забезпечити реалізацію обов'язкового розкриття показників людського капіталу, які з одного боку захистять працівників, а з іншого – інформуватимуть потенційних співробітників.

4 Список використаних джерел

1. Австрійська академія наук. Звіт про інтелектуальний капітал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interacademies.net/File.aspx?id=12660>.

2. Австрійський національний банк. Звіт про інтелектуальний капітал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oenb.at/en/presse_pub/period_pub/unternehmen/wissensbilanz/wissensbilanz.jsp.

3. Давидюк Т.В. Методичні підходи до відображення людського капіталу у звітності зарубіжних компаній: досвід для України / Т.В. Давидюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/607/1/117.pdf>.

4. Жураковська І.В. Відображення інтелектуальної власності в звітності / І.В. Жураковська // Бухгалтерський облік і аудит. - 2009. - № 11. - С. 46-56.

5. Жураковська І.В. Результати інтелектуальної діяльності як ресурси, активи, власність та капітал підприємства: обліковий аспект / І.В. Жураковська // Вісник національного університету «Львівська політехніка». - 2009. - № 647. - С. 331-336.

6. Мэтьюс М.Р. Теория бухгалтерского учета: [ученик] / М.Р. Мэтьюс, М.Х.Б. Перера; [перевод с англ.

под ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирновой]. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663 с.

7. Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики науки та інновацій: наказ Державної служби статистики України від 20.11.2012 р. № 471 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики праці: наказ Державної служби статистики України від 07.08.2013 р. № 239 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Рак Н.С. Методичні підходи до формування звіту про інтелектуальний капітал банку / Н.С. Рак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Stvtp/2012_2/11.pdf.

10. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учета: Учебник / Э.С. Хендриксен. – М.: Издательство: «Финансы и статистика», 2000. – 567 с.

11. Baruch Lev An Accounting Perspective on Intellectual Capital / Baruch Lev, Leandro Cañibano, Bernard Marr [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.uam.es/personal_pdi/economicas/lcanibano/2007/Te ma%20Contabilidad%20Intangibles/Accounting%20Pers pective%20on%20IC%20Lev%20Canibano%20Marr.pdf](http://www.uam.es/personal_pdi/economicas/lcanibano/2007/Te%20ma%20Contabilidad%20Intangibles/Accounting%20Perspective%20on%20IC%20Lev%20Canibano%20Marr.pdf).

12. Intellectual capital reporting in Malaysian companies – A benchmark against Malaysian knowledge-based initiatives [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.utas.edu.au/_data/assets/pdf_file/0005/188447/Husin_Hooper_Olesen.pdf.

13. Mouritsen Jan Reporting on intellectual capital: why, what and how? / Jan Mouritsen, Per Nikolaj Bukh, Bernard Marr [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pnbukh.sitecare.dk/files/pdf_artikler/2004_Reporting_on_IC_Mouristen_Bukh_Marr.pdf.

14. Reporting intellectual capital to augment Research, Development and Innovation in SMEs – Report to the Commission of the High Level Expert Group on RICARDIS – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006 – 164 pp.

15. Ricardo Blaug Accounting for intangibles: Financial reporting and value creation in the knowledge economy / Ricardo Blaug and Rohit Lekhi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.theworkfoundation.com/assets/docs/publications/22_3_intangibles_final.pdf.

16. Sujan A. Intellectual capital reporting practices of the top Australian firms / A. Sujan, I. Abeysekera [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1437&cont ext=commpapers](http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1437&context=commpapers).

17. Sveiby K.-E. Methods for Measuring Intangible Assets Copyright / K.-E. Sveiby [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm>.

18. Tariq H. Intellectual Capital Reporting in Knowledge Economy: Evidence from Egypt / H. Tariq [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cba.edu.kw/wtou/download/conf3/tariq.PDF>.

19. Tichá I. Intellectual capital reporting / I. Tichá. // Agric. Econ. Czech, 2008. – № 54. – р. 57–62. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agriculturejournals.cz/publicFiles/00831.pdf>.